

Slovenci in Srednja Evropa

Zadnja desetletja je večkrat tekla beseda o srednjeevropski misli in kulturi. Na vrsti je bilo veliko debat in zborovanj, ki so hoteli prikazati v različnih aspektih vprašanja s tega področja. Srednja Evropa je postala pravi kulturno-idejni pojem (Mitteleuropa), s katerim so se soočali in se še ubadajo prenekateri. Vse to približe zadeva seveda tudi Slovence, saj smo tudi mi del tistega sveta, ki nosi to ime. Mimo tega pa je na pohodu tudi pojem same združene Evrope, ki je prav tako (in morda še bolj) aktualen. Seveda pa eno ne izključuje drugega, ampak se lahko oba pojma tudi smiselno lepo dopolnjujeta.

Navadno prevladuje prepričanje, da je ideja Srednje Evrope predvsem plod nemške oz. germanske kulture in miselnosti sploh. Res da je v začetku in tudi v polovici našega stoletja morda ta teza prevladovala, vsaj v zadevni publicistiki in literaturi. Spomnimo naj na razne nemške avtorje, kot so bili von Srbik, Neumann in List; ti so v glavnem zagovarjali to prepričanje in dali tako vsemu nekak svojski pečat. Kasneje pa so razni novejši kulturni delavci (kot Čeh Kundera in drugi) vse to prikazali v drugačni luči, v kateri imajo tudi Slovani svoj prostor. Temu je sicer že pred dvema stoletjema botroval znani nemški filozof Herder, ki je prvi v germanskem svetu opozoril na velik pomen in posebno bodočnost Slovanov.

In tudi v tem duhu se je odvijal nedavni posvet o manjšinah blizu Salzburga v Avstriji. Na njem so nastopili predvsem predstavniki narodnih manjšin v Italiji na vabilo Zveze nemških študentov z Dunaja. In prav o gornjih temah je spregovoril tudi slovenski predstavnik, ki je s tega zornega kota oz. izhajajoč iz tega miselnega in kulturnega okvira orisal stanje Slovencev v Italiji. V tem smislu je hotel prikazati tudi delež Slovenske kulture pri bogatjenju srednjeevropskega prostora in Evrope sploh. Tako imamo tudi Slovence duhovne glasnike, ki so pisali o širšem evropskem prostoru, o bratstvu in miru (Prešeren), o medsebojnem oplajevanju slovanskega in romanskega sveta (Gradnik), o viziji stare in nove Evrope (Kosovel), o pravem nacionalnem čutenju in nacionalizmu (Veber) itd. In v tej luči moramo danes gledati na ožje (srednjeevropske) in širše (evropske) vi-

a.b.
▶▶▶▶ 5

Sreda, 15. januar, praznični dan

SLOVENIJA STOPILA V ZBOR SUVERENIH DRŽAV

Slovenija ni podpisala tristranske spomenice (Italija, Hrvaška, Slovenija) o položaju italijanske manjšine v Sloveniji in na Hrvaškem ter dvostranske spomenice (Italija, Slovenija) o položaju slovenske manjšine v Italiji. O besedilih obeh spomenic je bilo doseženo načelno soglasje na pogajanjih konec prejšnjega tedna v Zagrebu, vendar ju ni odobrila komisija za zunanje politične zadeve slovenske skupščine, kot ju tudi ni odobrilo predstavništvo slovenske narodne skupnosti v Italiji. Zaman so tudi bila prizadevanja zunanjega ministra Rupla in podtajnika Vitaloneja, ki sta se skupno s sodelavci sestala v torek, 14. t.m., v Gorici. Pristojna komisija slovenske skupščine je ob sodelovanju predstavništva

Iz vsebine:

Predsednik Peterle v Trstu (str. 4)

»Samohodec« - nova pesniška zbirka A. Pregarca (str. 3)

Mitja Terčon: Južna Afrika danes (1) (str. 7)

slovenske manjšine po poglobljeni razpravi potrdila svojo negativno oceno.

Medtem ko pišemo, še ne vemo, ali bo ta zaplet v odnosih med Rimom in Ljubljano imel kakšen vpliv na priznanje Slovenije, ki ga je bila Italija napovedala za sredo, 15. t.m. Incident pa ne bi smel vplivati na ravnanje ostalih držav evropske dvanajsterice, ki so priznanje prav tako bili napovedali za isti dan (15. januar).

Ta zaplet pa ne more v ničemer okrniti prazničnosti dneva, ko se Slovenija kot samostojna, neodvisna in suverena država uvršča v zbor ostalih držav v Evropi in svetu, kjer bo prispevala svoj delež k nadaljnji vsestranski rasti vsega človeštva. Z zadovoljstvom in zadoščenjem ugotavljamo, da je do zgodovinske prelomnice prišlo v glavnem po mirni in demokratični poti, četudi se je treba hkrati spomniti, da so priprave nanjo trajale mnoga leta in zahtevale največje žrtve mnogih sinov in hčera našega slovenskega naroda, pa naj njegovi pripadniki danes živijo v domovini, zamejstvu ali zdomstvu.

Vinicio Turello novi predsednik deželne vlade

Krščanski demokrat Vinicio Turello je novi predsednik deželne vlade Furlanije Julijske krajine. Izvolil ga je deželni svet na seji v torek, 14. t.m. Podpredsednik je socialist Saro. Dosedanja vladna koalicija je bila potrjena in se je ohranilo dosedanje raz-

merje političnih sil v vladi. Slovenska skupnost bo še dalje vodila deželno komisijo za kulturne, šolske in športne dejavnosti.

Novi predsednik deželne vlade je Furlan in je star 62 let. Po poklicu je odvetnik in je bil pred leti tudi predsednik videmske pokrajine (za časa njegovega predsednikovanja je bila v Vidmu konferenca o manjšinah).

Vinicio Turello je četrti predsednik vlade v zgodovini dežele Furlanije Julijske krajine. Njegovi predhodniki so bili Berzanti, Comelli in Biasutti. Slednji je pred dnevi odstopil, ker namerava kandidirati na skorajšnjih parlamentarnih volitvah. Deželno vlado je vodil v zgodovinsko pomembnem obdobju, ko smo doživeli zlom komunizma in korenite spremembe v vseh komunističnih državah vzhodne Evrope. Doživeli smo končno tudi razpad sovjetskega imperija in nastanek cele vrste novih neodvisnih držav.

Biasutti je kot predsednik deželne vlade Furlanije Julijske krajine približe spremljal razvoj dogodkov v sosednji Sloveniji in Hrvaški, pri čemer je treba priznati, da je kot velik pragmatik odločno podprl slovenska in

▶▶▶▶ 6

Vinicio Turello

Adriano Biasutti

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 19. januarja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Zlati sinko«; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Mario Uršič: »Franc in njegovi«; 15.30 Šport in glasba; 17.00 Z naših prirediteljev.

■ PONEDELJEK, 20. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Jugoslavija 1918-1941; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Homer: »Odiseja«; 12.00 Zborovska božična revija v Trstu: mešani zbor Jacobus Gallus iz Trsta vodi Stojan Kuret; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Veselo na otroškem valu; 15.00 Orkestralna glasba; 15.30 Tanja Rebula: Rodinov poljub; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Simon iz Ruta — ob petdesetletnici drugega tržaškega procesa.

■ TOREK, 21. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Alpe Jadran; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Homer: »Odiseja«; 12.00 Položaj otrok in njihove usode v današnji družbi; 12.40 Zborovska božična revija v Trstu: mešani zbor Jacobus Gallus iz Trsta vodi Stojan Kuret; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Dopisnice z najbližnjega vzhoda.

■ SREDA, 22. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Narodnostni trenutek Slovencev; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Homer: »Odiseja«; 12.00 Male neznane države; 12.20 Slovenska lahka glasba; 12.40 Zborovska božična revija v Trstu: mešani mladinski zbor Srednjih šol iz Kopra vodi Sindija Šiško; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 15.30 Iz preteklosti v sedanjost; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika.

■ ČETRTEK, 23. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Dopisnice z najbližnjega vzhoda; 9.40 Dvajset minut z...; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Homer: »Odiseja«; 12.40 Zborovska božična revija v Trstu: mešani zbor Hrast iz Doberdoba vodi Hilarij Lavrenčič; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Spoznajmo Slovenijo; 15.50 Orkestralna glasba; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Četrtrkova srečanja: Trst, decembra 1941. Ob 50-letnici drugega tržaškega procesa.

■ PETEK, 24. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Halo, dober dan! Tu 362875; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Homer: »Odiseja«; 12.00 Indija-Koromandija: 12. potovanje po nezavarovanih stezah; 12.40 Zborovska božična revija v Trstu: mešani zbor Hrast iz Doberdoba vodi Hilarij Lavrenčič; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Pravljičice... pravljice...«; 14.30 Od Milje do Devina; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 25. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.30 Cigani ne kradejo pesmi; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert v cerkvi Madonna del mare v Trstu. Orkester Moravske filharmonije in Akademijski pevski zbor Žerotin vodi Stojan Kuret; 11.30 Homer: »Odiseja«; 12.00 Rezija in Kanska dolina; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15. Duh časa in čar odra; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika.

V Kopru pravica, v Trstu privilegij!

Tržaški Il Piccolo je v nedeljo, 12. t. m., na prvih straneh s poudarkom objavil članek o nevarnosti uvedbe »bilingvizma« v Trstu po nedavnih tristranskih zagrebških pogovorih med Hrvaško, Slovenijo in Italijo v zvezi s statusom italijanske manjšine na Slovenskem in Hrvaškem ter statusom slovenske manjšine v Furlaniji-Juljski krajini. Članek se obreže ob tajnost, v katero so bili zaviti ti pogovori, in izraža bojazn, da bi se ponovil »nov Osimio«, ko naj bi Italija nekako klonila pred tedanjo Jugoslavijo. Tako razlaganje sporazumov iz novembra leta 1975 je v Trstu in tudi drugod v deželi Furlaniji-Juljski krajini precej razširjeno. Ravno Il Piccolo je ob koncu leta 1975 začel ostro kampanjo proti Osimskim sporazumom in sad te gonje je bil nastanek Liste za Trst, katere jedro so sestavljale in še danes sestavljajo najbolj nacionalistične sile italijanskega Trsta. Predstavniki tega političnega gibanja so vedno gledali z veliko rezervo na dokončnost tedanje državne meje med Italijo in Jugoslavijo oziroma na sedanjost slovensko italijansko mejo. Venomer so trdili, da so bili istrski in dalmatinski begunci z Osimom izigrani in da je Italija s to pogodbo nečastno izgubila del svojega zgodovinskega ozemlja.

Z zapletom jugoslovanske krize so v teh in sorodnih krogih odkrili italijansko manjšino v Istri, Reki in Dalmaciji, njeni predstavniki so namreč prej malodane veljali za narodne izdajalce. Za to manjšino so začeli zahtevati največjo možno zaščito, z uporabo italijanskega jezika pred vsemi oblastmi in sploh v javnem življenju, s podporo gospodarskih in tudi kulturnih dejavnosti manjšine od strani domačih kot osrednjih italijanskih oblasti, z zahtevo po povrnitvi imovine istrskim beguncem itd. Nekateri, kot npr. odvetnik in poslanec Giulio Camber, izvoljen na listah italijanske federalistične stranke PSI, so kmalu začeli poudarjati, v sozvočju z novofašističnim italijanskim so-

cialnim gibanjem MSI, neveljavnost Osimskih sporazumov v celoti, češ da je pogodbo z Italijo sklenila Jugoslavija, Slovenija in Hrvaška pa naj ne bi bili dedinji le-te. To prepričanje je močno ukoreninjeno ne samo med listarji in novofašisti, ampak tudi med precejšnjim delom tržaških politikov. Iz teh krogov je vedno bolj pogosto slišati zahtevo, naj se predstavnikom italijanske manjšine v bivši Jugoslaviji podeli dvojno državljanstvo, govori se tudi o upravnih enotnosti in avtonomiji celotne Istre, tu pa tam se dvigajo glasovi, naj bo vsem Istranom, tudi tistim, ki so se po drugi svetovni vojni podali na pot begunstva, dovoljeno poslužiti se pravice do samoodločbe.

V tem ozračju je precej realna nevarnost, da bosta v petek, 10. t. m., parafirani spomenici o statusu italijanske manjšine na Slovenskem in Hrvaškem in o statusu Slovencev v Furlaniji-Juljski krajini, ki sta vsebinsko povezani in ki nalagata tudi Italiji obveznost, da končno zaščiti slovensko manjšino, sprožili v Trstu in še kje v Furlaniji-Juljski krajini podobne negativne reakcije kot ob podpisu Osimskih sporazumov.

Pri vsem tem se slovenska manjšina v Italiji sprašuje, kako je mogoče, da tisto, kar je za Italijane na Slovenskem in Hrvaškem pravica, postane v Trstu, Gorici in še kje privilegij, oziroma poskus neke »neznatne« manjšine, da vsili svojo voljo večini. To absolutno nesprejemljivo rabo dvojnih meril si je pred nedavnim privoščil npr. odvetnik Paolo Sardos Albertini, predsednik Lege Nazionale in vidni predstavnik ezulskih organizacij v Trstu, med oddajo Anatra a ritorno, ki jo je predvajala TV Koper-Capodistria v soboto, 4. t. m. Sardos Albertini je namreč med drugim trdil, da so Slovenci »v Trstu« že itak med »najbolj zaščitenimi manjšinami v Evropi« in da bi vsaka njihova nova zahteva po zaščiti pomenila pač privilegij. Seveda je odvetnik mimogrede pozabil, kaj lahko povzroči en sam sam-

cat slovenski pozdrav, če ga glasno izrečeš v nekaterih tržaških ambientih. To dovolj zgovorno dokazujejo posnetki iz oddaje Profondo Nord, ki so jo pred kakim poldrugim mesecem pripravili v Trstu, predvajala pa jo je tretja državna televizijska mreža. Izvajanja odvetnika Sardosa Albertini je pred koprskimi TV kamerami primerno dopolnjeval bivši tržaški poslanec MSI Renzo de' Vidovich, ki je sedaj med voditelji »Svobodne občine Zadar v izgnanstvu«. Pripomniti še velja, da bo odvetnik Paolo Sardos Albertini, kot dopovedujejo, kandidiral na listah tržaške Krščanske demokracije DC na letošnjih parlamentarnih volitvah.

Čas ob rojevanju slovenske države in ob prizadevanju za njeno mednarodno priznanje izpostavlja slovensko vodstvo hudim pritiskom in tudi izsiljevanjem. Toda kljub vsemu ne bi smelo to vodstvo sedaj kloniti in pristati na nov Rapallo. Zato je od njega pričakovati take pokončnosti, kot jo je izražal junija in julija lani. Samo po sebi se razume, da bi v takih trenutkih morali takoj prenehati vsi histerični personalizmi ter boleštni osebni in prestižni spori.

A.B.

* * *

V petek, 11. januarja, so na tržaškem sodišču slovesno začeli novo sodno leto. Osrednje poročilo je imel javni tožilec Domenico Maltese, ki je predvsem opozoril na številne pomankljivosti italijanskega sodstva. Kar zadeva deželo Furlanijo-Juljsko krajino je dr. Maltese dejal, da je število sodnikov povsod nezadostno, tudi na sodišču za mladoletne v Trstu, kjer je moral en sam predsednik reševati vse hude probleme v zvezi s prihodom hrvaških otrok. O naši deželi pa je še dejal, da je število kaznivih dejanj in prekrškov, med katerimi tudi umorov, sicer naraslo, prav tako se večja število narkomanov, kljub vsemu pa FJK še vedno sodi med »najbolj varne« dežele v Italiji.

Slovenska skupnost za skupne kandidate na bližnjih parlamentarnih volitvah

Za parlamentarne volitve Slovenska skupnost predlaga, naj bi vse politične komponente slovenske manjšine skupno poiskale možne enotne nadstrankarske kandidate, ki bi po izvolitvi odgovarjali manjšini oziroma njenemu zastopstvu, ne pa samim strankam, na listah katerih bi bili izvoljeni.

Ta predlog je oblikovalo deželno tajništvo Ssk na zasedanju, ki ga je imelo 7. januarja v Nabrežini. Izhajalo je iz dveh ugotovitev: da moramo Slovenci na bližnjih političnih volitvah dokazati, da

podpiramo zahtevo o zajamčenem zastopstvu naše narodnostne skupnosti v vseh izvoljenih organih, od parlamenta preko dežele do pokrajin in občin, in da je poleg tega zaradi novih delitev na levici zelo vprašljiva ponovna izvolitev slovenskega parlamentarca iz komunističnih ali bivših komunističnih vrst.

Slovenska skupnost bo v naslednjih dneh predlagala ostalim komponentam razgovore o možnih skupnih kandidatih, ki bi bili v posameznih okrožjih in za posamezno vejo parlamenta čim bolj

splošno sprejemljivi. Če bo dosežen dogovor o kandidaturah, ki bi jih podpirale vse komponente, bi se skupno obrnili do posameznih političnih strank, tako vsedržavnih kot manjšinskih, in ugotovili, ali je možen dogovor, pri čemer ni nujno, da bi vsi tako evidentirani kandidati nastopali le na eni listi.

Slovenska skupnost bo o tem in o drugih aktualnih vprašanjih razpravljala še na svojem deželnem svetu, ki bo 22. januarja v Devinu, in pa na deželnem kongresu, ki bo 1. in 2. februarja v Gorici.

Nova dvojezična pesniška zbirka A. Pregarca »Samohodec«

Aleksij Pregarc

V torek, 17.12.91, so v tržaški knjigar- ni »La Fenice« predstavili novo dvojezi- čno pesniško zbirko A. Pregarca »Samo- hodec«. O knjigi je spregovoril tudi Jurij Paljk. Njegov tekst objavljamo v celoti.

Zbrali smo se na predstavitvi nove knji- ge v tem zimskem času, ki je bil v zadnjih tako bogat s predstavitvami novih knjig. Aleksij Pregarc pa je spet pred nami z no- vo knjigo dobre poezije, katero je imenit- no prevedla v italijanščino Jolka Miličeva, nam zelo znana gospa, saj je skorajda go- tovo najboljša prevajalka slovenskih pes- nikov v italijanski jezik, kar jih sedaj na Slovenskem imamo.

Pesnik Aleksij Pregarc je dal svoji zbirki naslov »Samohodec — Il viandante solitario« in že sam pogled na platnice knjige nam pove, da to ne bo knjiga z lahkim in zabavnim branjem. Boris Zulian je namreč knjigo zelo dobro opremil, zadene namreč bistvo Pregarcjevih pesmi. Vidi se, da se umetnika zelo dobro poznata, rezul- tat pa je Pregarcjeva lepa knjiga, ki jo danes predstavljamo. Na samem začetku pesniške zbirke pa je uvodne misli zapi- sal kritik Carlo Milic.

Namen teh nekaj besed, ki jih bom se- daj povedal, ni v tem, da bi se kritično opredeljeval do pesmi, ki nam jih Pregarc sedaj ponuja v novi knjigi. Prvič tega ne počnem zato, ker je veliko poklicanih za ta posel in jasno, dosti bolje pripravljenih od mene, drugič pa tudi tega ne zmorem, ker pač dojemam poezijo prijatelja Alek- sija drugače, kot jo bodo ostali ljubitelji do- bre knjige, sva namreč prijatelja. Seveda s tem nočem reči, da Pregarcjevo poezije nočem ocenjevati kritično, ker bi se tako zameril prijatelju, ne, samo povedati ho- čem, da Pregarcjev svet idej in tudi njegov način življenja poznam. Prav o idejnem pa govori njegova poezija, o svetu idej, ki je tako raztrgal slovenskega človeka na koš- čke, da nam pesnik Pregarc že v začetku zbirke »Samohodec« zapiše: »v začetku je bila pika / rdeča / kot stenica / komaj vid- no se je začela debeliti od izpite krvi / in že je to bila moja majhna rast...« Samo stran se boste obrnili in že se boste našli pred golim pesnikom, ki vam takoj pove, zakaj je samohodec:

»nikdar ni padlo mi na pamet da bi se ponašal s tem da nisem bil v zaporu...«

Že na prvih straneh nam je torej jas- no, da nimamo opraviti s poezijo, ki člo- veka pusti ravnodušnega, Pregarcjeve be- sede padajo na nas zelo ostro in bolijo, pred njegovo poezijo se človek ne more zateči v neka sanjarjenja, njegov svet je ze- lo realen, naša sedanost je, ki pa je še ka-

ko pogojena s preteklostjo. S preteklostjo Pregarc ne obračunava, samo pred nas meče neke fragmente, vizije, če že tako ho- čete, ki nas presenečajo vedno znova:

»ko zlezel sem iz maternične ječe je bil moj Breg dušljiv oklep za moje nebogljene mlečne leče«, spet drugje pa pravi, da »bližina vasi po peklu diši«

in še bi lahko našteval. Najbolj pa bi bralca rad opozoril na izredno poudarje- no figuro samohodca, pesnika samega, ki se vleče skozi celo zbirko.

Včasih je ta Pregarcjev samohodec ta- ko krut, da človeka prav zaboli pri srcu, ko se vpraša, če je bilo res vse tako, kot stoji tu v pesmih pred nami. Vendar nam je med branjem kaj kmalu jasno, da gre pesniku predvsem za resnico, za neke vrste katarzo, če že tako hočete, katera edi- na očisti človeka, pesnik pa jo najde samo v samotnih poteh, ki pa so še kako v središču življenja. Verjeti pa moramo pes- niku, ki se v samohodcu istoveti, ko nam pravi:

»nekoč mu je bil mesar prijatelj (joj, ko- liko krvi!) nasmehne ne / samotnež / nori časi.«

Pregarcjev svet v tej pesniški zbirki je svet človeka, ki stoji pred berlinskim zi- dom, ko je ta še stal v vsej svoji peklenski moči, je svet človeka, ki gleda njegov pa- dec, in sedaj skorajda enaka postavljanja nekkih manjših zidkov, vse klanje v bližnji hrvaški deželi je še kako povezano s pes- nikovim odklanjanjem tega sveta, pa če- prav ne zasledimo o tem niti besedice, Pregarc je namreč samohodec, ki ne prenaša utrujajočega dihanja mas, saj se mu ne- kje zapiše:

»oh, kako so gruče glasne!«

Tu pa že gre za čisto tipičen problem vsakega človeka, da ne rečem vedno samo pesnika, ki hoče biti, in je individual- list, a vseeno končno le samo delček neke večje skupine ljudi, naroda ali pa človeš- tva, kot se vam pač lepše zdi, nekam pa vsakdo spada, pa če to hoče ali ne. Enako se dogaja Pregarcu, ki pa spet drugje po- laga v usta svojemu samohodcu besede, poezijo, ki pove več kot vse te moje be- sede:

»ti ne poznaš legla še gnezda nimaš ti poznaš samo slutnjo žametno sredi čela«

Pregarcjev samohodec je pesnik, ki se vseeno le privleče skozi vso krvavo grozo sveta, katerega opisuje v kratkih pesmih, da na koncu lahko vseeno reče:

»in ti stiskaš pest v žepu ljubezen.«

Zadnja Pregarcjeva pesem v tej zbirki pa ima naslov SIZIF, kjer vzemo, kdo je pravzaprav samohodec, ko vidimo pesni- ka, morda Sizifa samega, morda pa vsa- kogar, ki noče živeti v svetu, ki nas duši, saj Pregarc v tej pesmi zapiše, da ga

»vročega požene v zasneženi hrib da od zgoraj na vretenčasto vališ plazove na slovenske krtine.«

To pa je že veliko več kot stanje samo- hodca na začetku zbirke, ko Pregarc za- piše:

»bil je samohodec stoletja star in videl je vse reči in sproti pozabljal nanje in nase a bil je skrajnje nezrel in smrtno resen.«

Jurij Paljk

Pesniški pogum na poligonu med vojno in molkom

Lev Detela

Naš sodelavec z Dunaja Lev Detela je na letošnjem šestem mednarodnem pisa- teljskem srečanju »Vilenica«, ki je bilo 5. septembra lani, predaval na temo: »Čemu pesniki v tem ubožnem času«. Njegov po- seg objavljamo v celoti. (Ur.)

Mnogi so se v antagonistični zgo- dovini človeštva počutili kot odrešit- elji in osvoboditelji sveta, in medtem ko so ti sredi slepih bitk brezumno va- se in v svojo zmago zaverovani uni- čevalci življenja širili prostor svojega gospostva in se je ožilo območje člo- večnosti in je nastopil ubožni čas, je zob časa že skrbel za poraze. Isti pes- nik, ki je v dolgi pesnitvi Kruh in vi- no vzkliknil »Čemu pesniki v tem ubožnem času«, je napisal tudi tri ver- zije pesmi Dichtermuth-Pesnikov po- gum. Hölderlin je himnično-zanosno menil, da so pesniki »jeziki ljudstva«, namreč tisti, ki jih je podobno kot sporoča misterij binkoštnega prazni- ka, razsvetlila ognjena resnica spo- znanja.

Priznam, da me požar, ki je kot iracionalna stihija izpodkopal teme- lje elementarnih življenjskih pravic narodov razpadajoče Jugoslavije, vznemirja. Zavedam se lastne nemoči sredi večsmernosti različnih negativ- nih procesov, in vendar je tu tudi upanje, o katerem govori Hölderlin, ko v prvi verziji svoje pogumne pes- mi trdi, da smo »Wir, die Dichter des Volks« (Mi, pesniki ljudstva), oziro- ma kasneje »Wir, die Sängler des Volks« (Mi, pevci...) in tretjič in do- končno »Wir, die Zungen des Volks« (Mi, jeziki ljudstva...).

Mašinerija vojnega stroja je ogro- mna, toda škornji militaristov so lon- čeni. Ko zmagoslavno tolčejo z njimi ob tla, njihov korak že razpada.

Hölderlin je bil veliki pevec, ven- dar so mu sirene ponudile — kot vsa- komur, ki mu je dano spoznanje — orožje, ki je močnejše od vpitja in pet- ja, molčanje. Z njim je prevpil tiste, ki so imeli na tisoče besed, ampak že Wittgenstein in Karl Wolfskehl sta ve- dela, da je beseda ob tej inflaciji be- sede mrtva.

Ali naj sredi nakopičenih anoma- lij ob nujni dolžnosti integracije he- terogenih narodov v širšo nadržav- no skupnost zaradi stihij in totalita-

rističnih prisil ob morda prepoznih procesih osamosvajanja dolgo časa za središča »civiliziranega« sveta skoraj- da neznanih, prezrtih in večkrat za- trtih evropskih narodov na periferiji molčimo? Ali naj molčimo v času, ko so v socialistične utopije zazrti siste- mi, ki so postajali vedno manj per- spektivni in zato totalitaristični, že davno izčrpali svoje materialne in du- hovne substance, in odpadajo kot po- sušeno cvetje? Ali naj molčimo v tem ubožnem in krutem času, ki je tudi velik? Velik za odpor.

Toda, vse kar se stihijsko dogaja zdaj in tukaj in tam, se je nakazovalo že zdavnaj, takorekoč od prvih dni po vojni, ko ni bilo mogoče ukrotiti zma- ja herojskega titanizma in ustaviti nevarne militarizacije jugoslovanske družbe z vojaškim kultom negovanja osebnosti. To je bila junaška doba, ki je v drugačnem človeku vse prehitro videla zakletega sovražnika, tega pa je bilo potreba že v kali eliminirati. Mistifikacije in mitologizacije vojne in osvobodilnih bojev brez pravih, za demokratični in humani razvoj druž- be nujnih objektivirajočih diferenciacij, so rodile, naslanjajoč se na stare in dejanske travme narodov, Jaseno- vac in druga koncentracijska taboriš- ča, pokole ustaških, četniških ali drugih formacij med resničnimi ali domnevnimi nasprotniki, pa tudi grozljivo krvava obračunavanja ko- munističnih zmagovalcev po vojni z vrsto novih, tem sledečih represalij, posebno, čustveno naelektreno iz- ključevanje razuma, oziroma racio- nalnih kriterijev, pri urejevanju in oblikovanju družbene stvarnosti. Dej- stvo je, da se nevarna nekontrolirana militarizacija ni uveljavila le v po- litiki, temveč tudi v mentaliteti; v du- šah ljudi se je spojila s starimi trav- mami iz polpreteklosti in z mitologi- zacijami in mistifikacijami zgodovine izpred mnogih in mnogih stoletij, če ne tisočletij. Opraviti imamo z napa- čno in nevarno usmerjenostjo, ki se à priori loči od vseh integracijskih ev- ropških usmeritev in demokratičnih prizadevanj.

Podoba je, da dveh sredobežnih in sredotežnih sil Balkana, rimsko-kato- liške individualizacije družbe in po- litike in bizantinsko — pravoslavne- ga mesijanstva z namečkom islam- skega fundamentalizma, ne moremo sinhronizirati. Kako tu naprej? Ali je molk edini in največji odgovor?

Wolfgang Hildesheimer, nemški Žid, ki je po strašnih doživetjih voj- ne, holokavstu in povojni razpadajoči humanitas ob rastoči ogroženosti zemlje, ob uničevanju njenih drago- cenih surovin, ob rastočem onesna- ževanju okolja in grozeči radioaktiv- nosti, skrajno pesimistično napovedal konec svetá, prenehal pisati in zdaj umrl, je eden tistih, ki se je kot pisa-

Lev Detela

Odposlanstvo Slovenske skupnosti pri tržaškem škofu

V ponedeljek, 13. t.m., je odposlanstvo Slovenske skupnosti iz Trsta opravilo vljudnostni obisk pri tržaškem škofu msgr. Bellomiju. V odposlanstvu so bili pokrajinski tajnik Breclj, podtajnik Močnik in predsednik Harej. Člani delegacije so tržaškemu škofu posredovali novoletna voščila in izrazili željo, da bi sedanji čas velikih sprememb v Evropi in po svetu postal tudi čas za

Msgr. Lorenzo Bellomi

resnejše reševanje in urejanje manjšinskih problemov. V prijetnem in pristranskem pogovoru je beseda tekla o bližnjem papeževem obisku v Furlaniji Julijski krajini, pri čemer so predstavniki Ssk izrazili željo, da bi ob tej priložnosti prišla primerno do izraza tudi prisotnost slovenskih vernikov v deželi. Škof je omenil vprašanje nove meje med tržaško in goriško škofijo in v tej zvezi naglasil, kako vse kaže, da bo ozemlje škofije odslej sovpadalo z ozemljem pokrajine. To pomeni, da bi župnije Devin, Mavhinje, Nabrežina, Šempolaj in Zgonik ter župniji v obeh ezulskih naseljih v Sosljanu in pri Štivanu prešle iz goriške nadškofije v tržaško škofijo. V tej zvezi je msgr. Bellomi opozoril na vprašanje pomanjkanja slovenskih duhovnikov, ki postaja čedalje bolj pereče. Delegacija Slovenske skupnosti pa se je tržaškemu škofu zahvalila za njegovo zanimanje, da se je to vprašanje do zdaj reševalo s prihodom duhovnikov iz sosednje Slovenije.

Msgr. Bellomi se je zahvalil za obisk in pozornost, ki mu jo je izkazala Slovenska skupnost, in zagotovil, da bo tudi v prihodnosti našla v njem pozornega so-govornika.

Slovenski ministrski predsednik Peterle v Trstu

»Nismo številni, a tudi ne majhen narod«

»Vsak narod ima v zgodovini svoj trenutek. Naš trenutek se šele začneja.« Tako je med drugim dejal predsednik vlade Republike Slovenije Lojze Peterle, ki je bil v ponedeljek, 13. t.m., gost Društva slovenskih izobražencev iz Trsta. Srečanja se je udeležilo veliko število poslušalcev. Iz besed predsednika Peterleta je bilo mogoče razbrati predvsem precejšen optimizem glede bodočnosti mlade slovenske države. Ugledni gost je opozoril na dejstvo, da je to mlado republiko prav tisti dan priznal Vatikan (13. t.m. - op. ur.). Slovenija pa je tudi doslej živel in delala tako, kot da bi bila že priznana država. Peterle je v svojem govoru spomnil na tragične vojne dogodke in poudaril, kako je naš narod v tistem trenutku dokazal, da je sposoben prevzeti dejansko oblast v državi. Danes, je med drugim dejal predsednik, so vsi izgovori za nepriznanje odpadli, češ da bi bila

Publika je ob obisku predsednika Peterleta v Trstu do zadnjega kotička napolnila Peterlinovo dvorano (foto M. Magajna)

lahko Republika Slovenija »slab vzgled« ostalim državam.

Pri vsem tem je izredno pomembno še nekaj, je opozoril slo-

venski državni predstavnik: prvič enotnost, ki jo je naš narod dosegel v najtežjih trenutkih in pri najpomembnejših odločitvah zadnjih mesecev, drugič pa rojstvo nove slovenske samozavesti tako med Slovenci v domovini kot tudi v zamejstvu in zdomstvu. Upati je, da v bodoče ne bo prišlo spet do nepotrebnih delitev, do »volilno-histerije« in do t.i. liberalno-klerikalnega bipolarizma, saj to našega naroda ne bi pripeljalo nikamor. Priznanje Slovenije sicer zelo veliko pomeni, vendar pa ga bo morala mlada država sedaj še le

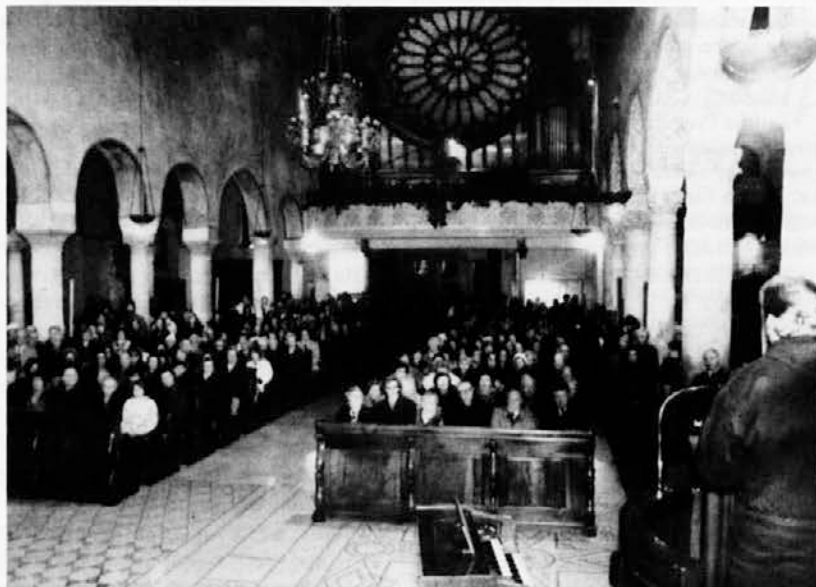
BOŽIČNI KONCERTI

Čeprav so božični prazniki za nami, imajo božične pesmi še vedno čudovito moč, da ustvarijo enkratno vzdušje božičnega sporočila. V minulem tednu je bilo v raznih cerkvah na Goriškem in na Tržaškem več božičnih koncertov, božičnic in razstav jaslic.

Na Tržaškem je bil v soboto, 11. t.m., lepo obiskan božični koncert v župnijski dvorani v Boljuncu. Pobudnik večera je bil Mladinski dom, ki je tudi priredil božični ex-tempore. Koncert pa sta oblikovala Moški zbor od Novega svetega Antona v Trstu, ki ga je vodil Edi Race, in mešani zbor Mačkolje pod vodstvom Ignaca Duha.

V tržaški stolnici svetega Justa pa je bil v nedeljo, 12. januarja, tradicionalni koncert božičnih pesmi v priredbi Zveze cerkvenih pevskih zborov, ki sta ga letos oblikovala Združeni tržaški mešani zbor pod vodstvom Janka Bana in ob orgelski spremljavi Andreja Pegana ter Dekliška pevska skupina Vesela pomlad z Opčin pod vodstvom Franca Pohajača. V drugem delu pa je nastopila vokalna skupina AVE iz Ljubljane, ki jo vodi Andraž Hauptman. Izvedla je 12 pesmi raznih slovenskih avtorjev tako pred oltarjem kot na koru ob orgelski spremljavi Polone Gantar. Priložnostno misel, uglaseno na božični koncert in sporočilo božičnih praznikov, je imel openski župnik dr. Zvo-
ne Štrubelj. Spored je povezovala Marija Mamolo.

Prvi del letošnjega božičnega koncerta je bil posvečen skladatelju Zorku Hareju, saj je ta znani kulturni delavec pred nedavnim obhajal okrogel življenjski jubilej, lani pa je izšla pesmarica njegovih božičnih pesmi.

Številno občinstvo se je preteklo nedeljo udeležilo božičnega koncerta ZCPZ v stolnici sv. Justa v Trstu (foto M. Magajna)

O slovenski prisotnosti med papeževim obiskom

Slovenska zamejska skavtska organizacija javno odpira vprašanje slovenske prisotnosti med papeževim obiskom v Trstu. Zato prireja srečanje in vabi k razpravi druge mladinske organizacije, predstavnike pastoralnih svetov, društev, zborov in skupin. Srečanje bo v petek, 24. januarja, ob 20.30 v Peterlinovi dvorani v Trstu, Ulica Donizetti 3.

uveljaviti. Začenja se torej obdobje izredno naporenega dela, kjer bo predvsem potrebna enotnost, ne pa ločevanje. Predsednik Peterle je vsekakor poudaril, da je glede tega optimist, saj smo znali v ključnih trenutkih vedno dokazati, da smo sicer maloštevilni, a ne majhen narod.

Po teh uvodnih besedah predsednika Peterleta se je razvila zanimiva razprava. Udeleženci so se dotaknili številnih področij, od gospodarstva, do vprašanja medijev in gospodarskih problemov

Slovenci in Srednja Evropa

◀▶▶▶

dike miselnosti, kulture in javnega življenja sploh.

Slovenska problematika je na tem posvetu vzbudila veliko zanimanja. Prisotni udeleženci (med temi ministrski funkcionarji) so pokazali dobro poznanje naše zamejske manjšinske stvarnosti. Odnosi z republiko Slovenijo, medsebojni stiki manjšin, vprašanje Slovencev v Italiji ter Italijanov v Istri, cerkveno življenje, problem koroških Slovencev, samostojno nastopanje in slovenska stranka v Italiji — to je le nekaj tem, ki so še posebej zanimale udeležence tega zborovanja v Avstriji.

Prav gotovo sta slovenska prisotnost in aktiven doprinos na podobnih pobudah pomembna. Posebej, ko gre za predstavitev naše slovenske manjšinske stvarnosti tujim poslušalcem. Na ta način se torej ovrednoti slovenska prisotnost — zlasti v tem srednjeevropskem merilu — kot ena izmed enakovrednih in živo sodelujočih komponent v prostoru med germanskim in slovanskim svetom.

Narod in njegov jezik, njegova kultura in družbeno življenje so pri tem tisti barometer, ki najbolje odraža utrip njegovega bivanja. In prav z zgovorno in jedrnatostjo mislijo o jeziku naj zaključimo te vrstice, mislijo, ki jo je v prejšnjem stoletju zapisal znani nemški zgodovinar Burckhardt, ko pravi: »Jeziki predstavljajo najbolj neposredno in najbolj specifično razodetje duha narodov, so idealna podoba istega...«.

FURLANIJA-JULIJSKA KRAJINA VEDNO BOLJ ODPRTA NA VZHOD

Furlanija-Juljska krajina se nenehno spreminja iz skoraj nepomembne marginalne italijanske dežele v zelo pomemben obmejni strateški prostor, ki postaja vedno bolj zanimiv tako za širše italijansko kot tudi za zahodnoevropsko gospodarstvo.

Pojem mittelevropskega prostora postaja vedno bolj aktualen, s tem pa se večata ugled Furlanije-Juljske krajine in njena vloga mostu med Evropsko skupnostjo in vzhodnim svetom. Tu gre pripisati zaslugo predvsem furlanskim, pa tudi nekaterim tržaškim in goriškim podjetjem, ki so si v zadnjih desetletjih nabrali veliko izkušenj v trgovanju z republikami bivše Sovjetske zveze in z državami Daljnega vzhoda. O uspešnosti takega delovanja pričajo npr. podatki iz leta 1989: v medtrgovinskih izmenjavah je naša dežela dosegla 11% od 2.659 milijard italijanskega izvoza v bivšo Sovjetsko zvezo, medtem ko je deželni izvoz v republike bivše Jugoslavije znašal 17,5% od skupnih 927,5 milijard celotnega italijanskega izvoza.

Osnova, ki bo dala še večji zagon severovzhodni italijanski industriji, pa je vsekakor državni zakon št. 19 za obmejna področja, ki je postal veljaven prav pred enim letom in ki predvideva razne ugodnosti za tista pod-

jetja, ki usmerjajo svoje investicije v države Heksagonale (Poljska, Madžarska, Avstrija, Češkoslovaška, bivša Jugoslavija in Italija) in v bivšo Sovjetsko zvezo; zakon predvideva med drugim ustanovitve finančnega centra off-shore v tržaškem pristanišču, Banke podatkov in ustanovitve uradov, ki bodo nudili podjetjem strokovno pomoč na trgovinskem področju.

Čeprav je bilo leto 1991 zaradi mnogih političnih in ekonomskih sprememb problematično za večino trgovskih in industrijskih podjetij naše dežele in čeprav se je deželna proizvodnja zmanjšala od 2,7% na 1,4%, si mnogi deželni ekonomski operaterji veliko obetajo od tega zakona, obenem poudarjajo nujnost po večji in odločnejši zavzetosti italijanske vlade.

Dežela Furlanija-Juljska krajina je v preteklem letu izpeljala vrsto zahtevnih sprememb na področju industrijske politike, ki se mora čimprej prilagoditi ekonomskim kriterijem Evropske skupnosti in zahtevam podjetništva, ki so zelo različna od tistih izpred desetih let. Dežela ne bo več neposredno nudila gospodarskemu sektorju razpršenih finančnih podpor, nič več ne bo prispevala v redno delovanje raznih industrijskih podjetij, temveč bo namenila svoje podpore predvsem

takim ustanovam, ki bodo nudile podjetjem raznovrstne strokovne usluge na področju industrije.

Deželna industrijska politika bo torej podpirala strateško pomembna podjetja ne več toliko z denarnimi prispevki, temveč si bo prevzela nalogo koordinatorja nadomestnih dejavnosti, kot je npr. že ravnala ob zaprtju rudnika v Rajblu; s posredovanjem deželne odborništa za industrijo bo namreč deželno industrijsko železarsko podjetje zgradilo v istem kraju nov objekt, kjer bodo doseđani rudarji našli novo zaposlitev.

Društvo glasbenih pedagogov Primorske in Slovenski center za glasbeno vzgojo »Emil Komel« vabita na

večer z mladimi koncertanti

ki bo v Katoliškem domu v Gorici v sredo, 22. januarja, ob 19.30.

Sodelujejo gojenci Glasbenih šol Primorske.

Deželne mednarodne pobude se seveda ne bodo omejile samo na industrijski sektor, temveč bo vedno večja pozornost namenjena tudi tistim ekonomskim sektorjem, ki se bodo specializirali predvsem v nujenju raznovrstnih uslug; v to realnost spada prav gotovo Bic (Business innovation center), ki je posebne vrste šola za tiste podjetnike ali ekonomske operaterje, ki želijo uresničiti svoje načrte na področju visoke tehnologije; obstaja pa tudi Mib (Master International center), ki je prvi italijanski master usmerjen predvsem v šolanje novih menadžerjev, ki bodo delovali v tesnem stiku z vzhodno Evropo. Ob vsem tem pa bodo imeli važno vlogo tudi Center za znanstvene raziskave in seveda razne bančne ustanove naše dežele, ki so že sedaj v veliko pomoč tistim podjetjem, ki želijo prodreti na tuja tržišča.

V naslednjih številkah tega tednika bomo skušali bolj nazorno predstaviti vlogo posameznih ekonomskih struktur in ustanov, ki bodo v bližnji prihodnosti nedvomno prispevale velik delež k razvoju gospodarstva v naši deželi.

(dalje prihodnjič)

David Slobec

Ssk in mednarodni pogovori

Slovenska skupnost pozdravlja začetek razgovorov med Slovenijo, Italijo in Hrvaško za pravično ureditev manjšinskega vprašanja tako v Italiji kot v Sloveniji in Hrvaški. To je nova priložnost za utrditev sožitja in dobrososedskih odnosov.

Deželno tajništvo Ssk je sodelovalo pri sestavljanju skupne

in izraža željo, da bi jo pogajalci v največji možni meri upoštevali.

Deželno tajništvo Ssk pa želi, tudi na podlagi obširne razprave na svojem zasedanju 7. januarja v Nabrežini, podčrtati nekatere politične in vsebinske zahteve.

Pričakujemo, da bosta pogodbi med Italijo in Slovenijo o položaju obeh manjšin podpisani istočasno in da bosta vsebovali točne in enake roke za odobritev izvršilnih norm ter uveljavljenje določil.

Italija naj uradno prizna Sloveniji značaj dediča Jugoslavije, kar zadeva mednarodne sporazume o položaju slovenske manjšine, in naj potrdi nedotakljivost meje, saj mora biti skupna perspektiva obeh sosednjih narodov v sodelovanju, sožitju in preseganju omejitev, ki jih sicer meje lahko prinašajo.

Slovensko manjšino je treba obravnavati kot enoto v vseh treh pokrajinah Furlanije-Juljske krajine, kjer živi, zato naj Italija uradno sprejme razlago, da 8. člen Osimske pogodbe ne ve velja le

za bivše Svobodno tržaško ozemlje, temveč, povezan s preambulo pogodbe, predstavlja obveznost do celotne slovenske manjšine.

Zaščitne norme morajo zaobjematati vsa življenjska področja manjšine, torej tudi gospodarska vprašanja in prostorsko načrtovanje.

Zajamčiti je treba zastopstvo manjšine v izvoljenih svetih od parlamenta preko dežele do pokrajini in občin ter zagotoviti avtonomijo šolskemu, informacijskemu in drugim sektorjem.

Tudi pripadnikom slovenske manjšine v Italiji je treba omogočiti dvojno državljanstvo, če to želijo in če bo to predmet mednarodnih pogovorov.

Končno je treba povrniti škodo ljudem in ustanovam, ki so trpeli zaradi raznarodovalnih ukrepov fašističnega režima.

Slovenska manjšina mora sodelovati tako pri pripravljanju pogodbe kot pri sestavljanju izvršilnih norm in mora dati zanje soglasje ter biti soudeležena pri njihovem uresničevanju in nadzoru nad uresničevanjem.

Slovenski kulturni klub in Mladinski odbor Slovenske prosvete vabita v soboto, 18. januarja, na

»SLOVENIJA PARTY«
(ob mednarodnem priznanju Slovenije),

ki bo v prostorih Slovenske prosvete v Ulici Donizetti 3 z začetkom ob 18.30.

spomenice predstavništva slovenske manjšine, ki je bila izročena zastopnikom Slovenije in Italije ter poslana v vednost mednarodnim forumom, zato seveda povsem podpira njeno vsebino

DAROVI IN PRISPEVKI

G. Franc Bavdaž iz Trsta je daroval 50.000 lir v tiskovni sklad Novega lista.

Marko Sosič »Rosa na steklu«

V rokah imam sila drobceno knjigo, ki pa jo toplo priporočam vsakomur, ki ima rad dobro literaturo, svetujem pa jo tudi tistim, ki bi radi vedeli, kaj je dobra literatura, seveda bi bilo prav, da bi jo brali tudi tisti ljudje, ki so v poplavi brezupne literature že pozabili, kaj pomeni dobra zgodba in kaj imeniten knjižni jezik. Zelo prav pa bi bilo, da bi jo prebrali tudi ljudje, ki danes pišejo tako, kot da bi pisali včeraj za jutri, za danes pa so pozabili, nemogoče torej. Ali tvezijo nekaj tja v en dan, ali pa se gredo neke imenitne naučene vsevede, ki delijo nauke na levo in desno, povedo pa ne ničesar, če so seveda sploh kaj imeli. Če pa imajo že nekaj za na dan, ne znajo priti na svetlo z enostavno besedo, zatekajo se v reko pozabljenih in nepotrebnih besed, ki jih pogoltno, in zmečka!, neke ob bregu nemogoče dolgih zapletenih stavkov, za slavo literature sestavljenih.

Drobno knjižico je izdalo ZTT, ki je konec lanskega leta, v decembru, dalo na dan novo zbirko knjig, kateri je dalo naslov »Devin«. Imenitno opremljeno knjigo je napisal Marko Sosič, naslov pa so ji dali »Rosa na steklu«, nežen in zelo tankočuten naslov, ki imenitno zadene bistvo Sosičevega pisanja. Za pisanje gre namreč, za dobre zgodbe gre in še za več, za mnogo več.

Sosič je v podnaslov postavil besedo, ki jo malokateri od nas pozna, a zelo dobro zadene bistvo pisateljevih koščkov vsakdanjosti, ki gleda v nas iz avtorjevega pisanja. Svoja literarna dela je namreč poimenoval »novelete«, sedaj pa lahko sami zbirate: ali se boste odločili, da boste mislili, da so to majhne novele, ali pa boste raje mislili, da so to majhni romani. V obeh primerih boste imeli prav, morda pa tudi narobe. V enem pa si boste edini z menoj, strinjali se boste namreč, da gre za dobro literaturo, za literaturo,

Naslovna stran Sosičeve knjige

ki ji danes na Slovenskem skorajda ni primere.

Marko Sosič je po poklicu režiser, filmski režiser, pa čeprav danes vsi vemo, da predvsem režira drame v gledališčih in vodi novogoriško gledališče. Napisal sem, da je Marko Sosič v bistvu filmski režiser predvsem zato, ker se to v njegovih novelah vidi. Imenitne zgodbe so to, imenitne filme vam zavrtijo pred očmi, katerih režiser postanete vi v trenutku, ko ste končali z branjem ene od novelet. Vse so namreč take, kot je življenje, imenitno so zastavljene in na nobena vprašanja ne odgovarjajo, kakih večjih tudi ne odpirajo, enostavno samo so. Jezik je namerno izbran in suh, nobenih pleonazmov in nepotrebnih metafor, primer, nobenih floskul in sploh: jezik je čist, suh, enostaven in lep, kot rosa na steklu.

Kakšno olajšanje, ko vzameš v roke Sosičeve novelete! Ko bereš in bereš in ne moreš verjeti, da še kdo tako piše: enostavno,

brez nekega podajanja danes nikomur potrebnih naukov, suho. Večkrat sem že ponovil besedo suho, nameroma, ker mislim, da ta najlepše pove, kakšen jezik uporablja Sosič. Kakšne zgodbe, kakšno življenje! Nobenega nepotrebnega tekanja v razne sloge, ki vse pokvarijo v literaturi, nobenega iskanja nečesa novega, a prav zato dosti bolj novo. In če parafraziram: »dolgot življenja« je pri Markovih novelah nalašč kratka. Izborna kratka. Novelete se nadaljujejo potem v nas samih, upam si trditi, da bo vsak bralec po vsaki noveleti še sam v mislih »snemal film naprej«. Avtorju gre namreč zato, da samo nekaj pove, važen je dogodek, življenje, drugo dodamo sami. Nobene razlage, nobenega pridiganja, samo pristno življenje, sanje, želje, vse kar pač spada k življenju. In zakaj ne: življenje so včasih sanje in sanje so včasih bolj življenje kot pa življenje samo!

Marko Sosič piše o ljudeh, ki jih imamo okrog sebe ogromno, preveč, še sami smo del njih. Lahko bi zapisal, da piše o malem človeku, a ne bom, ker malega človeka za Sosiča ni, je samo človek, ki živi svoje življenje, lastno življenje, z vsem, kar le-to prinaša vred. Včasih ga premagajo sanje, včasih se mu nekaj samo zdi, včasih samo živi. Kot jaz, kot vi. Lepo je, da so novelete postavljene v naše kraje. Tega ne pravim zato, ker bi jih Marko ne znal postaviti kam drugam, to pravim samo zato, ker Marko zelo dobro pozna slovensko dušo, tisto, ki jo najdemo v vsakem »junaku« njegovih novelet. Je sicer podobna ostalim, ima pa nekaj svojega, morda samo zato, ker je preveč razklana, da bi lahko bila neke enovito popolna, morda pa samo zato, ker živi ob meji, na prepihu.

Niti enega naslova nisem omenil. Nalašč. Nima smisla delati obnov, te naj delajo kritiki, ki vedno nekaj samo obnavljajo in vedno nekaj dopolnjujejo. Noveletam Marka Sosiča ni kaj dodajati. Novelete samo so, tako kot življenje, ki enostavno in najprej samo je, šele nato pride vse ostalo. Jezik je napisalo življenje, avtor ga ni iskal nikjer drugod. To je dobro. Zelo dobro, morda za nekatere preveč dobro, da bi lahko to priznali. Zame je to fantastično, sit sem namreč vsega sprevedanja ob dejstvu, da pisatelji predvsem slabo pišejo in šele potem pišejo. Vsa revna in na vse štiri vetrove oznanjana bombastika nekih samozvanih postmodernistov iz Ljubljane se razbije ob trdnih čerh Sosičevega knjižnega jezika. Za Marka namreč še vedno velja, da je kamen najprej kamen. Če je kraški ali drugačen, ni važno za dejstvo, da je kamen. Da z njim lahko nekoga usekaš po sencah, tudi ne. Kot ne, da ga lahko samo pustiš, kjer je bil. To je Sosičev jezik. Tako je tudi življenje. Vse drugo je navlaka. Te pa avtor ne mara. In prav je tako.

Knjiga novelet Marka Sosiča »Rosa na steklu« je dobra knjiga dobrih zgodb dobrih romanov in dobrih filmov. Šestnajst jih je. Številko sem napisal zato, ker je vsakdo pripravljen plačati šestnajstkrat deset tisoč lir za kino predstave, ni pa pripravljen odšteti petindvajset tisoč lir za Markovo knjigo, toliko namreč knjiga »Rosa na steklu« stane. To pa je velika škoda. Zamudil bo namreč šestnajst dobrih predstav, šestnajst dobrih novelet.

Jurij Paljk

Vinicio Turello novi predsednik deželne vlade

hrvaška prizadevanja za osamosvojitve in se trudil, da bi takšno stališče prodrlo tudi v Rimu. Prav zaradi tega je večkrat prišel v spor z zunanjim ministrom De Michelisom, socialistom, čigar omahljivo stališče je v tej zvezi znano.

Kot pragmatik se je izkazal tudi glede vprašanja zaščite slovenske manjšine v Italiji. Zavzemal se je, da bi Rim končno odobril globalni manjšinski zaščitni zakon in v tej zvezi v zadnjem času dosegel, da je tudi videmski pokrajinski svet spregovoril jasno besedo o tem vprašanju. Znan je končno, da se je predsednik Biasutti odločno zavzel za odobritev deželne vlade, ki predvideva finančne prispevke za slovenske kulturne in druge ustanove. Biasutti je enako skrb kazal tudi za potrebe italijanske manjšine v Sloveniji in na Hrvaškem ter je vedno povezoval reševanje odprtih vprašanj obeh manjšin.

Slovenci v Italiji na splošno pozitivno ocenjujejo delo dosedanjega predsednika Biasuttija. Zato mu tudi želimo nadaljnjih uspehov pri opravljanju novih političnih dolžnosti.

* * *

Izbrana dela Leva Detele v več knjigah

Tik pred izidom je prva knjiga Izbranih del Leva Detele, ki bodo izhajala v Ljubljani. Uvodno študijo k prvemu zvezku, ki bo obsegal okrog 250 strani, je napisal esejist in kritik Tomo Virk, založnik je ars agencija sfinga, ki jo vodi književnik in prevajalec Brane Gradišnik, publikacija je opremil Jure Kocbek. V prvi knjigi je objavljena Detelova zgodnja proza, ki jo je pisal v letih 1960-1975 po odhodu v emigracijo in je delno izšla v prvih izdajah v Trstu. V prvi knjigi Detelovih Izbranih del, ki nosi naslov Poslednja gora, so natisnjeni izbrani teksti iz publikacij Blodnjak (Trst 1964), Atentat (Trst 1966), Kraljev kip (London 1970), Izkušnje z nevihtami (London 1967) in drugi primeri avtorjevega modernega pisateljskega načina.

V naslednjih letih bo izšlo še več knjig Detelovih Izbranih del, med drugim slovenski prevodi njegove nemške proze (n.pr. Legende o očetu), poezija, esejistika, dramatika in izbor iz poljudnih spisov. Lev Detela, ki je med leti 1960 in 1990 živel v emigraciji, je na izdajo svojih knjig v domovini čakal več desetletij.

Knjiga Poslednja gora — Izbrana dela Leva Detele, prva knjiga — bo naprodaj v knjigarnah v Sloveniji in v zamejstvu, naročite pa jo lahko tudi pri avtorju na Dunaju, A-1220 Wien, Donaustadtstr. 30.

Jurij Paljk

POEZIJA - GLAS MIRU

V decembru so izdali v furlanskem mestecu San Giorgio di Nogaro zanimivo publikacijo z naslovom »La poesia — Voce di pace nelle terre dell'antico patriarcato« (edizioni la bassa — poesia/3). Zanimivo sem napisal zato, ker v njej najdemo tudi našega rojaka pesnika Borisa Pangerca.

V bistvu gre za projekt, ki so ga furlanski zanesenjaki kulturnega društva »la bassa« hoteli narediti predvsem zato, da bi se končno videlo, koliko različnih kultur in narodov je lahko živelo v slogi v starem oglejskem patriarhatu. Vendar je lična publikacija šla še dlje, v uvodu namreč pravijo, da bi radi dosegli to, da bi se ljudje končno zavedli, kakšna vrlina je mir. Domenico Zannier lepo zapiše, da je končno treba reči narodnim monokulturam odločni ne, ker bodo lahko samo na tak način preživele majhne narodnostne skupine in tudi veliki narodi. Organizatorjem pa ni šlo samo za neke že vnaprej izračunane lepe poteze, ampak za dejstvo, da bi pokazali, da se je na območju oglejskega patriarhata res dalo skupaj

živeti v krščanskem duhu različni ob različnih, a vendarle vseeno bratsko povezani v znamenju krščanske ljubezni.

V knjižici so zastopani predstavniki vseh jezikovnih skupin, ki so na področju oglejskega patriarhata živele. Slovence zastopa Boris Pangerc z dvema pesmima v slovenščini, na isti strani je tudi italijanski prevod njegovih pesmi. Pred pesmi so dali kratek življenjepis o vsakem avtorju in kratek oris sodobnih pesnikov vsakega naroda. O sodobnih slovenskih pesnikih je napisala nekaj vrstic profesor Marija Cenda, ki je navedla samo Kocbeka, Bora, Cirila Zlobca, Zajca, Strnišo in Šalamuna, od zamejskih pa vse sedaj že uradno priznane pesnike: Bratuževu, Beličiču, Pregarcu, Žerjalovu, Mermoljo, Čuka, Mijotovo, Bruno Pertot, Pangerca in Kravosa, Košuto, od Rezjanov pa je omenjen Quaglia. Boris Pangerc je v knjižico dal dve pesmi, prva nosi naslov »Pesem za jutri« in druga je »Krvna pesem«.

NAŠA DRUŠTVA

SKD »GRAD« OD BANOV

Posnetek s priljubljenega praznika pri Banih, ki posnema stare vaške običaje

Septembra 1990 so pri Banih, prijetni slovenski vasi pri Trstu, ki je zaradi številnih razlastitev v zadnjih letih skoraj povsem izgubila svojo nekdanjo podobo, ustanovili Slovensko kulturno društvo »Grad«. Društvo je nastalo na pobudo mladih; lahko bi sicer rekli, da je spet obnovilo svojo nekdanjo dejavnost, saj je kulturna organizacija z istim imenom obstajala v vasi že pred drugo svetovno vojno.

Če naj na kratko obnovimo »kulturno zgodovino« Banov, je treba najprej povedati, da je bilo v tej vasi v začetku stoletja ustanovljeno konzumno društvo, ki je upravljalo domačo društveno gostilno. Nekaj let kasneje je prišlo do ustanovitve pevskega društva »Gaj«, potem pa še mladinskega društva z istim imenom, ki se je poleg kulturne dejavnosti zanimalo tudi za šport. Leta 1925 pa

je pri Banih začelo delovati mladinsko društvo »Grad«, ki je nastalo z združitvijo članov domačega »Gaja« in društva »Višave« od Ferlugov. Kaj kmalu pa je moral »Grad« utihniti, saj je fašizem, kot znano, leta 1927 ukinil vsa slovenska društva.

Domačini so takoj po vojni obnovili prosvetno društvo »Gaj« z mešanim pevskim zborom, dramsko skupino in knjižnico. Kulturna dejavnost v vasi je tako spet zaživela, vendar pa je delovanje predvsem hudo oviralo pomanjkanje primernih prostorov. Ob koncu šestdesetih let je bil obnovljen tudi mladinski krožek »Gaj«, čez nekaj let pa je prišlo do dolgega premora, ki je trajal vse do osemdesetih let.

Nekaj po letu 1980 je pri Banih začel delovati mladinski krožek »Bani«. Pripadniki mlajše generacije so začeli prirejati za vaščane

razna kulturna in družabna srečanja. Ker so bile hude težave s prostori, je nekaj zatem prišlo tudi do ustanovitve zadruge »Ban«, ki je v začetku štela kakih 90 članov. Vsakdo je nekaj prispeval za odkup sedeža, ki naj bi služil tako namenom društva kot zadruge (društva namreč v Italiji ne morejo biti lastniki nepremičnin). Zadruga je odkupila Ovčarjevo hišo, ki je danes popolnoma prenovljena in odlično služi svojemu namenu. Po načrtu organizatorjev naj bi v kratkem času postala tudi pomembno zbirališče naših ljudi z vasi in okolice, vendar o tem nekoliko kasneje.

Septembra predlani, ko je bil sedež končno nared, so Banovci sklenili, da ustanovijo Slovensko kulturno društvo z istim imenom kot nekoč — »Grad«. Povejmo naj, da je Grad ledinsko ime. Čeprav novo društvo obstaja razmerno malo časa, je že opravilo pomembno delo v svoji vasi. Priredilo je več kulturnih in družabnih srečanj, nekaj strokovnih predavanj o problemih vasi, najpomembnejša pa je bogata etnografska razstava ljudskih noš (ročno izdelanih pred nekaj leti na pobudo društva) in starih fotografij, ki so jo člani društva pripravili konec novembra lani. Razstava je vzbudila izredno zanimanje tudi pri italijanski publiko, strokovnjaki pa so se o razstavi izredno pozitivno izrazili. Kot informacijo naj povemo, da si bo zbirko starih fotografij mogoče ogledati tudi v bodoče, saj od novembra dalje stalno visijo v Ovčarjevi hiši pri Banih.

Izredno pozitivno je tudi dejstvo, da delujejo v društvu »Grad« pretežno mladi. Predsednik Goran Kocman pripada mlajši generaciji, saj sedaj služi vojaški rok, mladi pa so tudi drugi člani odbora. Tajnica društva Kristina Kovačič, ki nam je posredovala podatke o delovanju SKD »Grad«, je med drugim povedala, da je v društvo včlanjenih kakih 120 oseb od Banov in Ferlugov do okoliških vasi. Društvo torej združuje celotno vaško skupnost. Povedala je še, da bo v Ovčarjevi hiši kmalu zaživela društvena »krčma«, v kateri bo prostora tudi za razna druga srečanja.

Ob koncu je treba še povedati, da je na pobudo članov zadruge »Ban« in kasneje tudi s pomočjo društva »Grad« pred nekaj leti ponovno zaživel tradicionalni praznik, ki so mu organizatorji dali ime »Šagra pod kostanji«. Praznik je vsako leto prvo nedeljo v septembru, zgleduje pa se po starih, pristno vaških običajih. Bani so doslej edina vas na Krasu, ki je ponovno in tako verno obudila svoj stari praznik. Vse poteka res tako, kot je bilo nekoč.

Kar zadeva načrte za bodočnost je tajnica SKD »Grad« Kristina Kovačič dejala, da že nedavna etnografska razstava kaže, kakšno pot bodo odborniki društva ubrali v prihodnosti. Zastavili so si namreč cilj, da bodo šli v smer vedno novih idej in prireditev, ki zanimajo širšo publiko in tudi mlade. Veliko pričakujejo od društvene »krčme«, ki jo bodo v kratkem odprli, v načrtu pa imajo tudi prenovitev vsaj nekaterih najzanimivejših že propadajočih starih stavb v zgodovinskem centru Banov.

(hj)

Mitja Terčon Južna Afrika danes (1)

(Vtisi z enomesečnega potovanja)

Potovanja so me od vedno zelo privlačevala; ko je bilo le mogoče, sem svojo veliko željo po spoznavanju in odkrivanju novih dežel ter ljudi tudi uresničeval. Zlasti v študentovskih letih sem si redno privoščil vsaj eno daljše potovanje na leto. Temu sem se na žalost moral odpovedati, ko sem se redno zaposlil. Časa za dolge izlete imam sedaj vedno manj, bodisi zaradi službe same, kot zaradi drugih obveznosti, ki nastopijo, ko človek dorase in ne živi več v brezskrbnih mladih letih, ko mu je v bistvu edina obveza študij.

Kljub vsemu mi je tokrat — prvič po treh letih — vendarle uspelo najti mesec dni časa za daljše potovanje. Izbral sem si Južno Afriko, državo velikih naravnih zanimivosti, ki je v zadnjih letih pogosto na zunanjepolitičnih straneh svetovnih časopisov, revij, radijskih in televizijskih dnevnikov. Želel sem si ogledati to atipično afriško državo, kjer še vedno vladajo belci in kjer sta standard in način življenja zahodnoevropsko-ameriška; hotel sem se seznaniti z južnoafriško ekonomsko, politično in družbeno specifičnostjo na črni celini. Vedel sem, da je bogata Južna Afrika v prehodni fazi, ko je komaj odpravila apartheid (skupek zakonov o rasnem ločevanju) in se sedaj pripravlja na drugačno prihodnost.

Poleg socialno-političnega me je vsekakor privlačeval še en vidik te zemlje; Južno Afriko imenujejo »kontinent v eni državi« zaradi raz-

ličnih tipologij podnebja in narave: od subtropske in vlažne do suhe in puščavske, od tipične sredozemske klime do savane, od visokih gora in alpskih smučišč do neskončnih žitnih polj na notranji planoti. Obiskati sem hotel njene številne narodne parke, kjer so tipične afriške rastlinske in živalske vrste nedvomno najboljše ohranjene in kjer jim — zaradi odličnega upravljanja teritorija — ne preti nevarnost izumiranja.

Razlogov je bilo torej dovolj, da sem se odločil za potovanje v Južno Afriko.

Odpotoval sem z milanskega letališča Malpensa, ki se še zdalec ne more primerjati z letališči velikih evropskih mest. Medtem ko iz Frankfurta, Londona, Pariza vzleti ali pristane skoraj vsako minuto novo letalo, je promet na majhnem, provincialnem letališču Malpensa bistveno mirnejši. Dinamični in bogati Milan torej odločno nima primerne letališča.

Vkrcal sem se na Boeing 747 Južnoafriške letalske družbe. Potovali smo preko Lizbone, kjer se je letalo napolnilo do zadnjega sedeža s portugalskimi izseljenci v Južni Afriki. Leteli smo nad Atlantskim oceanom okrog afriške celine, ker ostale afriške države tedaj še niso dovolile južnoafriškim letalom preleteti njihovega zračnega prostora. Pot je bila zato bistveno daljša. Po petnajstih urah vožnje pa smo vendarle pristali na letališču Jan Smuts v Johannesburgu. Poleg nekega Furlana iz Palmanove, ki živi v Durbanu že 35 let (pravi, da bo naslednje leto tudi zadnje in da se bo nato vrnil v Italijo), sem na letalu spoznal tudi 28-letnega Roberta iz Johannesburga, ki se je pravkar vračal domov po enomesečnem obisku pri sorodnikih v severni

Pesniški pogum na poligonu med vojno in molkom

◀■■■ 8
telj odločil za zadnji, v skrajno sub-
stanco naše eksistence segajoči od-
por. Ta avtor fantastičnih, absurdnih
in črnih zgodb ter dram ni edini v
zadnjem času, ki se je odločil za tako
pot. Tudi iz sredine te majhne, a
skoncentrirane slovenske književno-
sti, se je prostovoljno poslovilo več
subtilnih, posebno nadarjenih talen-
tov. Je to usoda molka na potresni
črti, kjer se Srednja Evropa stika s
pandemonijem Balkana?

Na vsak način obstaja ustvarjalni
molč, ko se duša, kot pri Hölderlinu
ali Rimbaudu, zapre vase in spoji z
valovanjem etra, ki je konkretno ne-
vidno in neslišno.

V času amputiranega družbenega
razuma se na tako pot izključevanja
iz konteksta podajo le nekateri. Ne
morem se odločiti za molč, kot pisa-
nje pesmi ni utihnilo niti po grozotah
genocida v Auschwitzu. In četudi
morda gre za inflacijski napor tisoče-
rih besed, za kulturnopolitični para-
doks in literarni ornament, se brez ef-
forije odločam za kritično morda tu-
di humano moč besed, ki se upirajo
starim enoumjem in novim brezum-
jem.

Kljub lastni nemoči sredi enkrat-
nega herojstva časa pa tudi vloga sve-
tovljanskega popotnika skozi prostor
in čas marsikateremu pisatelju kar
pripa. Ob integraciji raste tudi no-
madska strast. V tem kontekstu je
razkosavanje nekdanje Jugoslavije za-
res manj kot absurden oksimoron, bi
mislil Peter Handke. Ob tem pa je za-
menjal posledice z vzrokom. Tudi v
Ponovitvi in pri Kobalovih je prav ta-
ko kot ob prevajanju Lipuševega Di-
jaka Tjaža zanosno iskal in odkrival

neko arhaično, mitologizirano Deve-
to deželo, Indijo Koromandijo ljud-
stva izven konkretnega časa in pro-
stora. Veliki stilist avstrijsko-nemške
literature, ki je po moje svoje najbolj-
še stvari, kot sem napisal že leta 1981,
dal v svojem prvem, začetnem ustva-
rjalnem obdobju, je zdaj s sentimen-
talno-romantičnim zanosom zgrešil
cilj in izgubil svojo »ljubljeni« Devo-
to deželo, ki ni v realnosti nikoli ob-
stajala. Slovenci so namreč taki kot
drugi, v dobrem in slabem. Nevarno
pa je — čeprav ne bi bil rad kritik ne-
česa, kar se je dogajalo izven mojega
gibalnega prostora — uporabiti dolo-
čen narod, pa naj je bojda še tako
majhen, za konstrukcijo lastne literar-
ne mitologije. Za Slovence je kar
prav, da iz arhaičnega časa Devete
dežele težijo, kot se zdi, v dejansko
družbeno resničnost, ki jo hočejo kot
mnogi drugi dolgo časa anonimni ev-
ropski narodi, ki ravno zdaj rastejo v
subjekt političnega dogajanja, obliko-
vati kot samostojen faktor. V tem
smislu je, kot mislim, kar prav, da je
Handke spoznal tudi »slabe«, »realne«
strani Slovenije, ki je očitno ni nikoli
prav poznal, drugače zdaj tega razo-
čaranja ne bi bilo.

Vse to pa seveda priča za to, da čas
pesnikov tudi v ubožnem času še ni
minil. In četudi je molč kriterij, ki bi
mu bilo možno slediti, še niso izve-
neli ugovori in morda celo sfingasti
disputi, ki jim je še vredno prislus-
niti. In četudi smo, kot pravi Hölder-
lin, v pesmi, iz katere je vzeta citat za
naslov letošnjega srečanja v Vilenici,
prepozno, lepa beseda ne zveni zam-
an, zakaj dobri bogovi, ki so nas v
tem nevrednem ubožnem času zapu-
stili, se bodo spet vrnil.

NOVICE

*Kraški pust bo letos še posebno za-
nimiv in naravnost slovesen, obljub-
ljajo organizatorji, ki želijo na pr-
meren način proslaviti 25-letnico te
priljubljene prireditve. Okrogla oblet-
nica je sicer bila lani, zaradi vojne v
Kuvajtu pa veselega pustoovanja sploh
ni bilo. Odbor za kraški pust, ki ga
sestavljajo predstavniki iz številnih
naših vasi pa tudi iz Povirja na dru-
gi strani meje, je sklenil, da bo prir-
editve v soboto, 29. februarja. Prir-
editelji obljublajo za letošnji pust ve-
like novosti, vendar kaj več še noče-
jo povedati.*

* * *

*V Trstu je ob koncu prejšnjega ted-
na potekalo dvodnevno mednarodno
zasedanje Evropske federalistične
mladine. Udeleženci so razpravljali o
nacionalizmu in vojni v bivši Jugo-
slaviji. Posveta so se udeležili števil-
ni predstavniki iz raznih evropskih
držav, pa tudi iz Slovenije, Hrvaške
in Srbije ter drugih republik. Govora
je bilo predvsem o možnostih za mir-
no rešitev krize. Ob koncu je bil izvo-
ljen tudi mednarodni mirovni odbor,
ki naj bi se zavzemal za dokončno pre-
kinitev divjih spopadov na hrvaških
tleh.*

* * *

*Pravica do rabe slovenščine je kon-
ec prejšnjega tedna razburila tudi
člane Konzorcijskega podjetja za pre-
voze (ACT). Ko je namreč slovenski
predstavniki dr. Štefančič v materinem
jeziku predlagal, naj bi bil depliant
o storitvah prevoznega podjetja iz
Trsta, ki naj bi v kratkem izšel, na-
pisan tudi v slovenščini, je misovski
predstavniki Maccan »užaljen« zapu-
stil dvorano. Sejo je bilo treba prek-
niti zaradi nesklepnosti. Medtem ko
se člani podjetja ACT pripravljajo o pra-
vici do rabe slovenščine, pa javni pre-
vozi v naši pokrajini še dalje nadvse
pomanjkljivo delujejo...*

»Nismo številni...«

◀■■■ 4

mlade republike, veliko pa je bi-
lo govora tudi o manjšinskih za-
devah, predvsem o dogovarjanjih
med Slovenijo, Hrvaško in Italijo
o zaščiti manjšin. Peterle je
predvsem izrazil prepričanje, da
morajo biti pri teh pogajanjih sou-
deleženi tudi manjšinski pred-
stavniki. Kar zadeva medije je
predsednik dejal, da je v nekate-
rih slovenskih časopisih še vedno
prisotnih več laži kot resnice, ven-
dar pri teh občilih naklada tudi
pada. Počasi se bo med časnikar-
ji v Sloveniji izoblikoval močnej-
ši »etični polč; pozitivni premiki
v tej smeri so že danes vidni. Go-
vora je bilo tudi o vprašanju Pri-
morskega dnevnika. Predsednik
Peterle je izrazil zaskrbljenost za-
radi poti, ki so jo ubrali izdajate-
lji časopisa. Resno obstaja nevar-
nost, da bo slovenska manjšina v
Italiji izgubila svoj dnevnik, Slo-
venija pa bo dobila šestega, ki ga
sploh ne potrebuje. Peterle je tu-
di obžaloval dejstvo, da na bese-
de slovenske vlade, ki je Primor-
skemu dnevniku obljubila pomoč
pod pogojem, da pride do plura-
lizacije, ni bilo nobenega odziva
s strani lastništva.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« -
Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954,
št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar,
Ivo Jevnikar, Helena Jovanović, Drago
Legiša (glavni in odgovorni urednik),
Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tav-
čar in Egidij Vršaj.

Oglasi: Publist d.z.z.; Trst, ul. Montec-
chi 6; tel. 040/7796611.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst,
tel. 040/772151.

Italiji. Takoj sva se dobro ujela in se predvsem veliko pogovarjala. Ro-
berta sem dobredno zasul z vprašanji, saj sta bili moja želja in nestrp-
nost po spoznavanju Južne Afrike izredni.

Srečanje z Robertom se je kaj kmalu izkazalo kot zelo posrečeno,
saj sem v njem našel vljudnega človeka, ki me ni le gostil prve tri dni,
temveč mi je bil obenem za vodiča pri prvih korakih po Južni Afriki.
Roberto stanuje z mamo, medtem ko mu je oče umrl pred petimi leti.
Njuna hiša je dokaj tipična za Johannesburg: angleška trata pred hi-
šo, za njo pa majhen bazen sredi lepo urejenega vrta. Za hišo je še
majhna lesena kočica, kjer je poleg orodja tudi ležišče za črnca. Velika
večina belcev v Južni Afriki ima namreč lepo hišo ali vilo in vsaj ena-
ga zamorca, ki opravlja predvsem dela na vrtu in okrog hiše. Za oprav-
ljeno delo dobi prenočišče, hrano in skromno vsoto denarja. Na sploš-
no ravna belci s »svojimi« črnici dobro, patriarhalno, vzamejo jih bolj
iz usmiljenja kakor zaradi dejanske potrebe.

Kar me je najbolj presenetilo pri vsaki južnoafriški hiši, ki je bila
last belca (vsaj v Johannesburgu), so bile izredne varnostne naprave:
elektronski alarmni sistem, dva metra visok zid okrog hiše, troje že-
lezni vhodnih vrat, železne rešetke na vseh oknih in povrh še dvo-
jica psov čuvajev.

V prvih treh dneh bivanja v Johannesburgu sem si lahko temelji-
to ogledal to največje južnoafriško mesto, ustanovljeno leta 1886, ko
so tam prvič našli zlato. Kaj kmalu so uvideli, da je zlata žila zelo bo-
gata. Ljudje so se začeli množično naseljevati na to območje in po-
sredno je zaradi tega prišlo tudi do anglo-boerske vojne od leta 1899
do leta 1902, torej do obračunavanja med potomci prvih priseljencev
bodoče Južne Afrike (Boeri ali Afrikaanci) in britanskimi kolonialisti.
Okrog rudnikov zlata se je razvilo kozmopolitsko mesto, ki je takoj

postalo gospodarsko središče Južne Afrike. Po vzorcu severnoame-
riških mest ima tudi Johannesburg svoj »down town«, središče mesta
z velikimi nebotičniki, kjer so izključno uradi, ulice pa so vse strogo
pravokotne oblike. Okrog centra se skoraj v nedogled razprostira re-
zidenčno mesto. V Johannesburgu se zelo težko znajdeš, saj mesto
nima v bližini velike zemljepisne značilnosti, kot bi lahko bilo morje,
reka, jezero ali gora in ki bi ti pomagala, da se orientiraš. Vrstijo se
le griči, tako da je razgled vedno enak. Johannesburg je nastal na ti-
stem mestu izključno zaradi rudnikov zlata in ne zaradi kake poseb-
ne ugodnosti, ki bi jo nudila njegova lega.

Kot že rečeno, je Johannesburg kozmopolitsko mesto, v katerem
ne prevladuje niti angleški niti afrikaanski element. Že od njegove
ustanovitve so se tu naselili Boeri-Afrikaanci, ki tvorijo večino prebi-
valstva v Transvaalu (severni del Južne Afrike, v katerega spada tudi
Johannesburg) in britanski priseljenci. Poleg njih so se tudi kasnejši
emigranti množično naselili ravno v Johannesburgu. Tu so bili namreč
pogoji za zaposlitev najboljši in še danes Južnoafričani pravijo, da v
Johannesburgu služiš, v Capetownu pa se zabavaš in počivaš. Zani-
mivo je, da se etnične skupine, ki živijo v Johannesburgu, v veliki
meri sploh niso združile med sabo. Pet ali šest večjih narodnih sku-
pin belcev živi sicer v medsebojnem spoštovanju in harmoniji, toda
povsem ločeno druga od druge. Najrazličnejši so nedvomno Afrikaan-
ci, ki so tudi edini belci, ki govorijo jezik afrikaans; to je neke vrste
stara holandsčina, ki so jo govorili okrog 17. stoletja, torej v času, ko
so se Boeri naselili na skrajni južni del afriške celine. Boeri so bili v
glavnem Holandci, saj je prvo kolonijo organizirala ravno holandska
East India Company, ki je trgovala z Daljnim Vzhodom in je v južni
Afriki potrebovala postojanko na tej dolgi poti. (dalje)